

דליה ושרי-הבטחון

ברשימה בשם "הקיסר והים", שנתפרסמה ביום השישי שעבר ב"ידיעות אחרונות", נשתחררה סוף-סוף המשוררת דליה רביקוביץ' מן המעוקה שרבעה עליה מן פאת הצורך לנקוט בעדה בעד משה דיין או נגדו בעניין חפירותיו הארכיאולוגיות, ויצאה בעזירותו להגנתו של שרי-הבטחון המוחקף.

על אף העובדות והצילומים שנתפרסמו בעיתונים סביב עיסוקיו הפליליים של דיין, אין הגברת רביקוביץ' יודעת אם אמנם חפר דיין את עתיקותיו בניגוד לחוק, אם כי היא מניחה בגודל-ללב ששור אינו נקי מחטיונות פוער-טיס כאלה, ואולי אפילו גדולים יותר, שטרם הובאו לידיעת הציבור. הגברת רביקוביץ' אינה מוטרדת במיוחד מן העובדה ששר בממשלת ישראל עובר על החוק באופן גלוי ושיטתי, זה שנים רבות. היא אינה מוצאת אפילו לני

כון להגיב על הידיעות בדבר הצידוד הצ'כאי-התובלה וההליקופטרים, בהם השתמש שרי-הבטחון לצרכיו הפרטיים, או להגיד מילה על המיסחר בעתיקות, שהיא עשיר את דיין. השימוש המיסחרי שדיין עשה בחתימת ידו (שכל ערכה, אגב, אינו נובע מהישגיו האישיים, כי אם מן התפקיד שהמדינה הטילה עליו) אינו מעסיק את דליה רביקוביץ', בדיוק כפי שלא מעסיק סיקה אותה השאלה אם דיין משלם מס-הכנסה ככל שוחר אחר במדינה. השאלה, לדעתה, איננה אם דיין יוסיף לחפור או לא יוסיף לחפור. "השאלה" היא קובעת, "איננה מה לעשות בדיין, אלא מה נעשה אנחנו בלי דיין".

הגברת רביקוביץ' מטילה ספק, כנראה, באימתו הקלאסית של דהגול, בדבר בתיאקרות המלאים אנשים שלא היה להם תחליף.

אני, למשל, אינני זוכר את המשברים החמורים שפקדו את המדינה, עשה שדיין שימש כשר-החקלאות (חוק ממסבר המר נימייקר), או עשה שה"פוסטאר" שלנו חבש את ספסל הלימודים באוניברסיטה. אינני מניח שהמדינה תרד לטמיון, וישננה ישראל יתחיל תפאום לשקר, אם דיין יחזור לאוניברסיטה (ארכיאולוגיה, כמובן ארכיאולוגיה!) ואם את מקומו ימלאו אנשים קטנים וחסרי כריזמה כיצחק רבין, חיים בר-לב או ישראל טל. שלא לדבר כבר על יגאל אלון, שמעון פרס ואפילו פינחס ספיר.

אך נחזור רגע להתמגוגותה של המשוררת מאישיותו המופלאה של השר, כמו כל גימנוסטיקה מאהבת, גם העלמה רביקוביץ' אינה מוצאת מילים כדי לתאר בהן את מעלותיו של דיין באוזני קהל האדיש לקסמיו. נו באמת! איך אפשר לתאר לעיוור את גוון האפרסק הבשל, ולתתן מלידה את ניחוח המאגנוז? כל מה שיש לעלמה המוקסמת להגיד על נסיון הלומותיה הוא שדיין הוא כזה מין... נו איך להגיד את זה? הוא פשוט נהדר! מה יש פה לדבר רבה? מי שדיין הוא בחיר-לבו, יבין ודאי על נקלה לרחשושי לבה של המשוררת.

"יש בדיין", היא אומרת הייתי נותן הרבה כדי לשמוע את הרעד בקולה ואת נשימתה הנחשפת מהתרגשות, "אותה איכות מיוחדת של גדולה טבעית (איזו דליה? איזו? נסי לתאר אותה!) שממשלות אולי יכולות להתקיים בלעדיה, אך עמים לא". קשה לתבוע ממשורת מאהבת הנמקות לקביעותיה ההיסטוריות, אך הייתי מאוד רוצה את רשימת העמים שנחננו והגיעו

לעברי פי פחת, רק משום שבראש מערי כותהבטחון שלהם לא עמדו שרים בעלי איכות מיוחדת של גדולה טבעית, כזו של משה דיין. גדולתו של דיין, מסבירה לנו העלמה רביקוביץ', נובעת בכך, "שהוא לעצמו ניחן בחירות רוח בלתי-רגילה ועוצמה אישית מיוחדת". ושוב אין המעריצה טורחת לפרש את מהמאותה, ולהשליך לע"כ בר אטומילב כמוני איזו דוגמה קטנה שתחוק את טענותיה. במעשיה-השוד הגלוי יים של דיין, ובמכירת אוצרות התרבות והאמנות של המדינה, רוי אה מן הסתם דליה רביקוביץ' ביץ', "חירות רוח בלתי-רגילה", ויילוולו בחוק הוא. כנראה, הוכחה לעוצמה אישית מיוחדת. "שתי תכונות אלה, ממשיכה המשוררת לפקוח את עינינו, בתוספת קסמו ה"אישי ואותו דבר בלתי-ניתן פס ובלתי ניתן לשיחזור, המכונה כאיזומה, גורם לנו שניה זקוקים לו כלי-כך".

יורשה לי להזכיר כאן, לאלה מכס שלא זכו לקרוא את התמגוגותה של דליה רביקוביץ', שדברי פיוס אמורפיים אלה נכתבו בפרוזה עתונאית, ולא בשירה, כך שה"ליצניה-הפואטיקה אינה יכולה במיקרה זה להצדיק את התפעלויותיה המערפלות. או לי העלמה רביקוביץ' יודעת למה היא זקוקה לדיין, אני, למקרא דברי-השבה שהרי עיפה על ראשו, עדיין אינני תופס למה בדיוק אני זקוק לו, על אף מעשיו הפליליים ושקריו החצופים. אני, ונציב שירות בתי-הסוהר מר אריה ניר, מכינים עבריינים אחרים שנתברכו בחירות-רוח, עוצמת אישית מיוחדת, קסם אישי וכאריזמה, ובכל זאת אינני חושב שאנחנו זקוקים לילדי-השעשועים המקסימים האלה ושלא נוכל להתקיים איכשהו בלעדיהם.

אינני מעלה על דעתי, כמובן, להשוות את דיין עם סתם עברייני. השוואה כזו תהיה בלתי-הוגנת, ולרעתו של דיין, שכן עברייני המתגלה כמצביא גדול עדיף בעיני על מצביא גידול המתגלה כעברייני. בדיוק כפי שגנב שהוא בעצם משורר סימפטי בעיני לאין-ערעור על משורר שהוא בעצם גנב, אם כי בתיק הפלילי מצבם של שני אנשים אלה זהה לחלוטין.

אני בטוח שמר דיין איננו נוטל מעלות כשרי-בטחון — לא אחת הצטרפתי גם אני למקהלת משבחיו — ואין לי ספק שדליה רביקוביץ' היתה מצליחה להבהיר לנו מה היא מוצאת בדיין, שמעורר בה "יראת כבוד והשתאות", אילו עשתה זאת בכוחותיה האנאליטיים והאנטלסקטואליים במקום להרעיף עלינו את רגשותיה, הכנים אולי אך הכלתיניתינים לביסוס הגיוני כרגשור תיהם של כל המאהובים.

בין שאר מקסימיה-השווא, רואה העלמה רביקוביץ' בנסיך הלומותיה "גאוה שקטה שאינה הירות... עמידה של ענווה וניכונות-רוח בפני ההיסטוריה היהודית". את ענוותו המפורסמת של דיין מצאתי בכל פרקי זכרונותיו, שפירסם בעיתונים וברספרים. נמיכות-רוח לא ראיתי אצלו אך צילומים רבים המנציחים את חפירותיו הארכיאולוגיות בהחלט מעודים על נמיכות-יקומה, תכונה שבלעדיה קשה היה לתאר את פלישותיו לקברים מצריים וכאל-כוליטיים.

השאלה, איפוא, איננה מה נעשה אנחנו בלי דיין, השאלה המטרדית אותי, ושר צריכה להטריד גם את האורחית רביקוביץ', היא מה נעשה עם הפוא-אדם, עם השוהב המקסים הזה, העובר על החוק, המתעשר ממכירת רכוש הציבור, והמזלזל לא רק במבקריו, אלא אפילו במטרה —

שלאחד מקציניה הבכירים הוא הבטיח עוד בשנת 1965 לחדול מעיסוקיו הארכיאולוגיים. איך לשכנע את שרי-הבטחון שלנו שער

הוכחה

השבע, תוך כדי הרחבת רחוב בעכו, נגלה שם בית-קברות יהודי מתקופת בית שני, על אחד הקירות — כך טוענים אנשים המבקשים לחבל במצבנו הביטחוני — נמצאת כתובת עברית בזו הלשון: "...לא חפר(תי) כאן (עתי)קות. משה (דין)ן."

תזכורת למשה שמיר

לפני שבועות מספר, כאשר פורסמו בעיתונות שאלות מיבחן-הסקר, הביע מר אהוד בר-עזר ב"הארץ" את סלידתו מן השאלה הגזענית, שקבעה כי תושביה מן מוסלמיים והנוצריים של ארץ-ישראל נבדלו מן היהודים בכך ש"לא יצרו שום יצירות". הסערה הציבורית שהתעוררה סביב שאלה מטופשת זו גרמה לכך ששר-ההינוך יבטל אותה, לאחר הנוק שכבר גרמה, ויכריז כי התשובות על שאלה זו לא יובאו ביחשבון בשעת סיכום תוצאות המיבחן.

כולם שמו בהקלה מסויימת, חוץ מסופרה הרשמי של תנועת-ארץ-ישראל-השלמה שפירסם בי עיתונו של עובד בר-עמי, סוחר קרקעות ארץ-ישראל-השלמה, התקפה נגד אהוד בר-עזר. "חבל", כתב שמיר, "כי חושף-השקרים המומחה לא האיר עיני הדיוטות בארץ היהודית, ולא ציין מי ומה היו צירות והיצורים הערביים בארץ-ישראל, שאת עלבונם הוא בא לתבוע. פטריטיס רבים של ארצנו, על כל גוניהם, היו שמחים לשמוע, כי ארץ-ישראל הערבית תרמה לתרבות האיסלאם הרחבה והעשירה משהו, שיתקרב בערכו לתרומה ש"ארץ ישראל היהודית תרמה ליהדות, גם במשך אותן מאות שנים, שב"הן היתה היהדות בגולה, כגון: ניקוד טבריה, פיוטי הקליר ויני, תורת הסוד של הארץ, שירתו של אלקבץ, שולחנו הערוך של יוסף קארו".

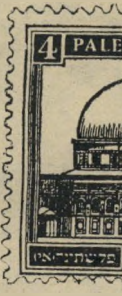
ובכן בתגובה שלי לשאלה זו כבר ציינתי שתי דוגמאות מהישגייהם של הרבים בשטח הארכיטקטורה (זיפת-הסלע ושערי-דמשק בירושלים). בשטח זה זרועה ארץ-ישראל עד עצם היום הזה יצירות פשוטות אך מופלאות, שאף אחד מן הארץ-ישראלים היהודיים לא הצליחו ליצור. הערבית הפלשתינאית נתברכה בשירה עממית מפוארת ועתיקה, שגם היום ניתן לשמוע אותה בכפרים בימי חג ומועד. עצם העובדה ששירה זו לא הגיעה לאוזניו של שמיר, עדיין אינה מבטלת את ערכה. (לדוגמה: שיר ההודייה של העניים לצמח החלמית: "יה חוביזה בואדיות / המתייכת למה אתם אומרים שהמיטרה פועלת בחיפזון, שהיא פנתחת וסוגרת תיקים, בימקרים מסויימים, תוך 24 שעות? הנה, את כתב-האישום נגד אנשי "הבימה", הנאשמים בגניבת תכני מיליון לירות, הכינה המיטרה במשך שנתיים. כשר המיטרה רוצה, היא יכולה להיות יסודית מאד, כפי שאתם רואים.

תחי המישטרה

זה נכון שבמיקרה של דיין עבודתה היתה הרבה יותר קלה, החוקרים פשוט ביקרו בביתו, ואחרי שאו כמו עיניהם שהעתיקות באוספו לא נגנבו — הם סגרו את התיק. אילו דיין היה סתם שחקן בי"הבימה", הוא לא היה יוצא מזה כליכך מהר כליכך נקי.

ליו לחדול מהפרות החוק, שאותו אנתנו, בנייה-המתנה הסרייה-הכאריזמה, מצווים לשר מור — זו שאלה שצריכה להעסיק, נדמה לי, את כולנו.

כעני הנערות, / דגלים אניף לך, יה חובי זה, / בשנות בצורת רעב, / או עצת הוק-נים לרווק: "קצרת מימשש / אל תיקח / לעץ השקד שא עיניך, / נערה יפה / אל תיקח / לעץ המשפחה שא עיניך".

אינני מטיל רגוע ספק בחשיבותם של פיוטי הקליר ויני ושירתו של אלקבץ (שאני אמות אם אני יודע מי הם בכלל. כנראה שאת יצירותיהם לימדו דווקא בי שיעורים מהם נעדרתי.) אבל דבר אחד ברור: את השיי רים שלהם איש לא שר היום בכפרים היהודיים בי ימי חג ומועד.

הערבים, כפי שכבר אמרתי, חיברו בארץ-ישראל אל לא פחות חיבורים משעממים וספרים בלתי-חשובים משעשו זאת היהודים כאן, אך גם אם היו יוצרים כאן יצירות מופת כשירתו של אלקבץ, לא היתה עובדה זו מוכיחה עדיין את עליונותה של התרבות הערבית על התרבות היהודית. הערבים תרמו לנו את הקפה, הסוכר, הכותנה, וגם זו תרבות שאין לזלזל בה.

ועכשיו, כדי לא להשיב ריקם את בק-שתו של משה שמיר, יורשה לי להזכיר לו שבמאה ה-11 (1085-1113) חי כאן היסטוריון, יליד ירושלים, בשם אבו אל-פאדל מוחמד אבן אל-קייסאריני, שמחקריו מצויים עד היום בספרייה הראשית של ברלין.

במאה העשירית כתב ופעל בארץ-ישראל סופר ומשורר יליד רמלה בשם קשאג'ם.

ואם שתי דוגמאות צנועות אלה אינן מספיקות למר משה שמיר, יועיל בטובו לעיין באנציקלופדיה של אנשי רוח ושם באיסלאם, שחברה על-ידי סלח א-דין חליל אבן-אביק אל ספאדי, שנוולד בצפת בשנת 1269 ומת בשנת 1363.

הכן לך מעיל לחורף ומעילה לקיץ!

דן בן אמוץ
מנהל חשבונות